

## ค่านิยมหลักของคนไทย

วีรวิท คงศักดิ์

ในรายการ “คืนความสุขให้คนในชาติ” ของคณะกรรมการความสงบแห่งชาติ (คสช.) สัปดาห์ที่ ๗ เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้า คสช. ได้กล่าวว่า “น่าจะกำหนด “ค่านิยมหลักของคนไทย” ขึ้น เพื่อสร้างประเทศไทยให้เข้มแข็ง” ซึ่งได้รวบรวมไว้ ๑๒ ประการ ดังนี้

- ๑) มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นสถาบันหลักของชาติในปัจจุบัน
- ๒) ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม
- ๓) กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์
- ๔) ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษา เล่าเรียน ทางตรงและทางอ้อม
- ๕) รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันงดงาม
- ๖) มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ หวังดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน
- ๗) เข้าใจ เรียนรู้ การเป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ถูกต้อง
- ๘) มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักเคารพผู้ใหญ่
- ๙) มีสติ รู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติ ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
- ๑๐) รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รู้จักอดออมไว้ใช้เมื่อยามจำเป็น มีไว้พอกินพอใช้ ถ้าเหลือก็แจกจ่ายจำหน่าย ขยายกิจการ เมื่อมีความพร้อม โดยมีภูมิคุ้มกันที่ดี
- ๑๑) มีความเข้มแข็ง ทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ หรือกิเลส มีความละอายเกรงกลัวต่อบาป ตามหลักของศาสนา

๑๒) คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และต่อชาติ มากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง

“ค่านิยมหลัก” (Core Values) เป็นแนวความคิดทางวิชาการในการสร้างพลังให้กับคนในองค์กร ด้วยการปลูกฝัง “ความเชื่อ” (Belief) ในคุณธรรมความดี เพื่อที่จะผลักดันให้การทำงานสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์กร ซึ่งเหมาะสมกับองค์กรขนาดใหญ่และหลากหลายวัฒนธรรม

ดังนั้น การเสนอ “ค่านิยมหลัก” นี้ นับว่าเป็นความคิดที่ดีในการหลอมรวมจิตใจของคนไทยไปสู่วิสัยทัศน์ของประเทศที่ คสช.กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ ๑๑ ว่า “สังคมจะต้องอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” ซึ่งจะเป็นหลักประกันความสำเร็จของประเด็น ยุทธศาสตร์ ๙ ประการที่ คสช.ได้เสนอในโอกาสเดียวกันด้วย

นอกจากนั้น ยังเป็นการเตรียมการเพื่อเข้าประชาคมอาเซียนด้วย ทั้งนี้เพราะในปฏิญญาอาเซียน ด้านสังคมและวัฒนธรรมได้กำหนดให้มีการสร้าง “ค่านิยมร่วมอาเซียน” แต่ขณะนี้ประเทศไทยยังไม่มี “ค่านิยมของคนไทย” เนื่องจากที่ผ่านมาไม่มีรัฐบาลใดคิดจะทำ จึงส่งผลให้ไทยไม่มีข้อเสนอในด้านความเอกลักษณ์ของคนไทยที่จะไปหลอมรวมกับประเทศอื่นๆ ได้เลย

การที่นักวิชาการแนะนำให้หา “ค่านิยม” มาปลูกฝังสั่งสอนให้คนในสังคมประพฤติตนอยู่ในกรอบของคุณธรรมความดี อันจะนำมาซึ่งความสงบสุขและสามารถพัฒนาองค์กรให้เจริญก้าวหน้าขึ้นนั้น เพราะค่านิยมมีลักษณะเด่น ๓ ประการ คือ

ประการแรก ค่านิยมเป็นสิ่งที่ยึดถือ ยึดมั่นอย่างยั่งยืนในการปฏิบัติที่นำมาซึ่งพฤติกรรมอันดีงามของคนในสังคม

ประการที่สอง ค่านิยมเป็น “ความเชื่อ” จึงทำให้ยอมรับและนำไปสู่การปฏิบัติด้วยความเต็มใจ และประการที่สาม ค่านิยมมีลักษณะเปรียบเทียบที่ชัดเจนในลักษณะขาวกับดำ เช่น ความขยันกับความเกียจคร้าน ความซื่อสัตย์กับความไม่ซื่อสัตย์ ความพอเพียงกับความฟุ้งเฟ้อ เป็นต้น

ประกอบกับหลักจริยธรรมและกฎหมายมหาชนยุคใหม่นิยามกำหนดให้ “ทำ และ ไม่ให้ทำ” (Do & Don't) จึงทำให้ค่านิยมที่มีลักษณะเชิงเปรียบเทียบสามารถนำมาใช้เชื่อมโยงกันได้เป็นอย่างดี

คำว่า “ค่านิยม” นี้บางตำราเรียก “คุณค่า” ซึ่งมาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Value” เหมือนกัน ถ้าจะเปรียบ “ค่านิยม” เป็นวัตถุดิบที่นำไปผลิตลักษณะนิสัยของคนในสังคม ผลผลิตที่ออกมา คือ “คุณค่า” ที่เกิดเป็นความประพฤติที่ติงามของคนในสังคม หรือเป็นสังคมที่มีคุณค่านั่นเอง

John Gardner ได้เขียนอธิบายคำว่า Values ในหนังสือ “The Fish” และจอร์จ พิตร์ปริชา ได้แปลไว้ ดังนี้

“คุณค่า” ไม่ใช่สิ่งที่เราเดินไปเจอเข้าแบบเล่นเกมล่าสมบัติ

“คุณค่า” คือ สิ่งที่คุณสร้างขึ้นมาในชีวิตของคุณเอง คุณสร้างมันขึ้นมาจากพื้นฐานที่มาของคุณ จากความรักภักดีและความผูกพันของคุณ จากประสบการณ์ร่วมของมนุษยชาติที่ถ่ายทอดมาสู่คุณ จากสติปัญญา ความสามารถ และความเข้าใจ จากสิ่งที่คุณเชื่อ จากผู้คนและวัตถุดิบของที่คุณรัก จากบรรทัดฐานค่านิยมที่คุณพร้อมจะเสียสละ อะไรบางอย่างเพื่อดำรงรักษามันไว้

องค์ประกอบเหล่านี้มีอยู่พร้อม แต่คุณเพียงผู้เดียวเท่านั้นที่จะสามารถนำมาผสมผสานเป็นรูปรอยแบบแผนของสิ่งที่กลายเป็นชีวิตคุณ จึงทำให้มันเป็นชีวิตที่มีศักดิ์ศรี มีคุณค่าสำหรับตัวคุณเอง ถ้าคุณสามารถจุดพลัดผ่นระหว่าง ความสำเร็จกับความล้มเหลวก็ไม่ใช่ว่าเรื่องหมิ่นเหม่อีกต่อไป

คำอธิบายนี้ ทำให้เข้าใจความหมาย กระบวนการสร้างให้เกิดขึ้น และคุณค่าของ “ค่านิยม” ที่ใช้ในการปลูกฝังและสั่งสอนคนในสังคมให้มีคุณธรรมความดี ได้อย่างชัดเจนมา

อย่างไรก็ดี “ค่านิยม” ที่ใช้ในการบริหารองค์กรขนาดใหญ่เพื่อให้มีการยึดมั่นในการทำความดีร่วมกันนั้น จำเป็นต้องมีพื้นฐานของความเชื่อและยอมรับอยู่ในความทรงจำเพื่อนำไปปฏิบัติ ส่วนใหญ่จึงใช้กระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อให้ “เข้าใจ เข้าถึงจิตใจ และนำไปพัฒนาตนเอง” และนิยามกำหนดประมาณ ๓-๕ ค่านิยมเพื่อง่ายในการจดจำ โดยเรียกว่า “ค่านิยมร่วม” (Shared Values)

ดังนั้น “ค่านิยม” ที่สร้างความดีงามมีอยู่มากมาย จึงต้องมีกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม โดยวิเคราะห์จาก “บทเรียน” ความผิดพลาดของคนในสังคม เพื่อให้เกิดการยอมรับ และพัฒนาเป็น “ความเชื่อ” ที่สามารถจดจำได้ แล้วนำไปยึดถือปฏิบัติจนเป็นลักษณะนิสัยของบุคคลและวัฒนธรรมของสังคมนั้น

อีกลักษณะหนึ่ง คือ คำสอนของศาสนาหรือผู้ปกครองประเทศ เช่น สาธารณรัฐเวียดนาม นำคำสอนของโฮจิมินห์ (Hochiminh's Doctrine) มาเป็นค่านิยมของชาติ ได้แก่ (๑) รักชาติ รักประชาชน (๒) เรียนดี ทำงานดี (๓) สามัคคี มีวินัย (๔) รักษาอนามัยดี (๕) ถ่อมตัว ซื่อสัตย์ กล้าหาญ

ในอดีตผู้บริหารกระทรวงศึกษาธิการพยายามสร้างคุณธรรมในลักษณะของค่านิยมที่ตนเองยึดถือมาเป็น “ค่านิยม ๘ ประการ” ได้แก่ (๑) ขยัน (๒) ซื่อสัตย์ (๓) ประหยัด (๔) สามัคคี (๕) มีน้ำใจ (๖) สุภาพ (๗) มีวินัย (๘) กตัญญู โดยไม่อธิบายและเน้นย้ำที่มาของค่านิยมเหล่านี้

เมื่อมีการถ่ายทอดไปถึงสถานศึกษา ปรากฏว่าเป็นเสมือน “คำขวัญ” ที่ไม่มีใครสนใจและจดจำ แม้กระทั่งครูผู้ปลูกฝังและเป็น “แบบอย่าง” เองก็จำไม่ได้ ในที่สุดเรื่องนี้จบไปอย่างน่าเสียดาย เมื่อบุคคลนั้นพ้นจากอำนาจบริหารกระทรวงศึกษาธิการ

การสร้างคุณธรรมความดีให้กับคนในสังคมมีอีกวิธีหนึ่ง คือ การใช้ “ศีลธรรม” (Moral) ของศาสนาที่บุคคลนั้นนับถือมาเป็น “ค่านิยม” เช่น ธรรมะให้พุทธศาสนิกชนยึดมั่นปฏิบัติตนตาม “ศีล ๕” เพื่อสร้างหลักประกันความสงบสุขให้เกิดขึ้นในสังคม ดังนี้

ศีลข้อ ๑ ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เป็นการประกันชีวิต

ศีลข้อ ๒ ห้ามลักขโมยทรัพย์ เป็นการประกันทรัพย์สิน

ศีลข้อ ๓ ห้ามประพฤติดินในกาม เป็นการประกันครอบครัว

ศีลข้อ ๔ ห้ามพูดโกหกส่อเสียด เป็นการประกันสังคม

ศีลข้อ ๕ ห้ามดื่มเครื่องดองของเมา เป็นการประกันสติปัญญา

น่ายินดีที่ขณะนี้เริ่มมีกระแสตอบรับการนำ “ศีล ๕” ของพระพุทธศาสนามาณรงค์ผ่านสื่อ ซึ่งเป็นเรื่องดี แต่อาจกระทบต่อจิตใจผู้นับถือศาสนาอื่น จึงควรแนะนำ “ศีล” ของทุกศาสนาผ่านสื่อด้วย

ดังนั้น การที่ คสช.นำ “ค่านิยมหลัก” มาสร้างคุณธรรมความดีให้คนในสังคมเพื่อเป็นพลังของประเทศนั้น เป็นเรื่องที่ดีมาก สมควรได้รับการยกย่องเป็นอย่างยิ่ง

แต่การดำเนินการให้เกิดมรรคผลจำเป็นต้อง “สร้างความเข้าใจด้วยหลักเหตุผล สร้างความเชื่อด้วยเหตุผลทางวิชาการ สร้างการยอมรับไปปฏิบัติ และให้มีการพัฒนาจนเป็นนิสัยด้วยตนเอง”

และสิ่งที่สำคัญ คือ ผู้นำต้องเป็น “แบบอย่าง” เพื่อให้ผู้ตามปฏิบัติตามครับ

เขียนให้ “โพสท์ทูเดย์”

๑๔ ก.ค.๕๗